

(характеризуються суперництвом між батьками за головуєче становище в сім'ї, роз'єднаністю, ізоляцією між батьками і дітьми), псевдо-благополучні (відзначаються безперечним домінуванням одного з батьків, наявністю жорстких взаємостосунків між членами сім'ї, застосуванням насильства, фізичного покарання як основного методу виховання).

Таким чином, дефекти сімейної правової соціалізації призводять до формування у особистості підлітка викривленої структури потреб та до соціально-негативних відхилень у поведінці.

Вище вказане закономірно стає однією із причин соціальної дезадаптації підлітка. Нерідко такі діти стають правопорушниками. Для них не лише сім'я, а

й школа перестають бути місцями, де вони задовольняють потреби в пізнанні і спілкуванні. В більшості випадків шкільні педагоги відносяться до таких "важких" учнів негативно, в роботі з ними використовують лише методи покарання, повчальних бесід, виставляючи перед класом напоказ всі їх негативні риси. Конфліктні відносини з педагогами і адміністрацією школи, розрив відносин з однокласниками та сім'єю штовхає підлітків до соціально небажаних контактів та негативної поведінки. Рано чи пізно вони поповнюють ряди правопорушників, для яких характерні зв'язки з тими особами, які мають аналогічні погляди на життя, близькі ціннісні орієнтації і звички поведінки.

В контексті даної проблематики особливої ваги набирає роль психологічної служби в школі. Профілактика, діагностика та корекція зазначених відхилень в розвитку та формуванні особистості підлітка є одним із найважливіших завдань шкільного соціального педагога та практичного психолога.

Таким чином, права адаптації особистості підлітка до соціуму, усвідомлення ним норм і цінностей соціального середовища, входження в нього і відтворення соціальних норм є складним багатогранним процесом, в якому повинні бути задіяні сім'я, школа, правоохоронні органи та власне оточення дитини. Цей об'єктивний процес засвоєння соціальних функцій, ролей, норм, обов'язків і набуття навичок правової поведінки протікає на раціонально усвідомленому і емоційному рівнях шляхом формування індивідуального і засвоєння соціального досвіду.

ПСИХОТЕХНІКА НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ СЛІДЧИМ НЕГАТИВНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ З БОКУ ДОПИТУВАНИХ

Галустян О.А.,

ад'юнк特 кафедри практичної психології навчально-наукового інституту підготовки кадрів громадської безпеки та психологічної служби Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор, професор кафедри практичної психології навчально-наукового інституту підготовки кадрів громадської безпеки та психологічної служби Національної академії внутрішніх справ *Медведєв В.С.*

Діяльність слідчого безпосередньо пов'язана з впливом на психіку та поведінку різних категорій осіб. У той же час слідчі самі можуть бути як суб'єктом психологічного впливу так і його об'єктом з боку допитуваних (потерпілих, свідків, підозрюваних, обвинувачених). За результатами нашого дослідження (вибірка складала 339 слідчих) найчастіше ці особи вдаються до психологічних маніпуляцій (72,3 %), схиляння до заборонених зв'язків (13,3 %), погроз (12 %), залякування (7,7 %), шантажу (0,3 %).

Слідчому не завжди вдається своєчасно встановити факт негативного психологічного впливу, особливо коли здійснюється прихований вплив. Це, у свою чергу, негативно позначається на його професійній діяльності.

Слідчий, який не володіє технікою блокування, усунення психологічних перешкод спілкування, легко втрачає контроль та управління його процесом, виглядає безпорадним, роздратованим, а відтак марно витрачає час і зусилля. Це може призвести до притягнення слідчого до дисциплінарної, а в окремих випадках й до кримінальної відповідальності.

Тому важливою умовою ефективної взаємодії слідчого з допитуваними є володіння ним технікою протистояння негативному впливу з їх боку.

Проблема психологічного захисту від різних видів психологічного впливу розглядається в роботах Є.Л. Доценко, О.В. Сидоренко, В.П. Цейнова та ін. [1, 2, 3]. Вивчення і здійснення психологічного захисту від негативного психологічного впливу в окремих різновидах діяльності правоохоронних органів займалися В.С. Медведєв, В.М. Синьов, О.М. Столяренко, С.І. Яковенко та ін. [4].

Під негативним психологічним впливом нами пропонується такий вид психологічного впливу, який направлений на слідчого та націлений на зміну напрямку його активності. Він може бути непоміченим об'єктом впливу та призводити до скритого збудження у слідчого намірів, які не співпадають з його актуальними цілями й мотивами професійної діяльності. Такий вплив здійснюється за допомогою різних психологічних засобів: вербальних, невербальних, просторово-дистанційних тощо.

Протистояння полягає у активному опорі, блокуванні, усуненні спроб втручання допитуваного (допитуваних) у психіку слідчого (потребно-мотиваційну, інтелектуально-пізнавальну, емоційно-вольову, комунікативно-поведінкову сфери), недопущення залежності і підкорення йому та дотримання власної лінії спілкування.

Одним із розповсюджених наслідків негативного впливу з боку допитуваних на слідчого є стан «затиску».

Психологічний затиск представляє собою загальний дискомфорт, відчуття ніяковості, скутості та розгубленості, який виникає у слідчого внаслідок поведінки допитуваного. Особливо небезпечно, коли допитуваний свідомо, цілеспрямовано намагається викликати «затиск» у слідчого, зокрема у присутності інших осіб (наприклад під час очної ставки) [4, с.81].

Захист від негативного впливу можна поділити на пасивний та активний.

Прийоми пасивного протистояння.

1. Збільшення просторової дистанції, зайняття домінуючого положення, вихід на деякий час із поля зору допитуваного (встати, зайти за спину допитуваного, відійти до вікна, сейфу, повернутися боком, перевести погляд, утримуючи допитуваного на перефронтній зоні поля зору).

2. Виконання дій, що відволікають увагу та знижують її концентрацію (записи у паперах, їх перекладання, дзвінок по телефону, приготування напоїв, запалення цигарки тощо).

Прийоми активного протистояння.

1. «Лобове придушення». Владне розглядання впритул, різке скорочення просторової дистанції, переключення розмови на особу допитуваного, його вади і недоліки, включаючи посмішку та іронію.

2. «Обхідне подолання». Жартування, передача допитуваному паперів, предмету, тощо, приписування йому певного стану за допомогою реплік типу: «А чого це Ви напружений (схвильований, роздратований, зляканий)?», «Не метушіться, заспокойтеся!», «Попийте водички (запалить цигарку)» та ін. [4, с.83-84].

Поряд з цим слідчий повинен володіти навичками саморегуляції професійної поведінки. Під час комунікативних слідчих дій слідчому важливо слідкувати за своїм фізичним та психологічним станами, а також зовнішнім виглядом. Якщо у слідчого пряма спина, рівне дихання й твердий погляд у перенісся допитуваного, мало кому прийде в голову скористатися стресовою

ситуацією й намагатися здійснити негативний вплив. Навпаки, прояв розгубленості, невпевненості слідчого у собі вказує на його беззахисність перед допитуваним.

Отже, науково актуальним і практично важливим є розробка алгоритму поведінки слідчого, який буде включати конкретні прийоми, вправи щодо блокування негативного психологічного впливу з боку допитуваних.

Список використаних джерел:

1. Доценко Е.Л. Психология манипуляции : феномены, механизмы и защита / Е.Л. Доценко. – М. : ЧеРо, Издательство МГУ, 1997. – 344с.
2. Сидоренко Е.В. Тренинг влияния и противостояние влиянию / Е.В. Сидоренко. – М. : Речь, 2010. – 256с.
3. Шейнов В.П. Скрытое управление человеком (психология манипулирования) / В.П. Шейнов. – ООО «Издательство АСТ», Мн. : Харвест, 2001. – 431с.
4. Медведєв В.С. Професійне спілкування пенітенціарного персоналу : навчально-методичний посібник / В.С. Медведєв, В.М. Синьов, С.І. Скоков. – К., 2003. – 152с.